

A preferenciák és attitűdök változása a zongoraoktatásban a pandémia első évében

DOI: 10.46522/S.2022.S1.15

Zoltán ZSIGMOND PhD

University of Szeged, Béla Bartók Faculty of Arts
zsigmond61@gmail.com

Éva Zsigmondné PAP PhD

SZTE Vántus István High School of Music

Abstract: The Changes of Preferences and Attitudes in Piano Teaching During the First Year of the Pandemic

Online education introduced in the spring of 2020 changed the methods of piano education fundamentally. At SZTE Vántus István Secondary School of Music and SZTE Béla Bartók Faculty of Arts there is both attendance and online education.. During the last year we have gained a lot of experience about which methods are useful, and which practices we needed to abandon for the interest of professional training: using digital tools and platforms; changes in the composition of curriculum, and the preferences of reporting; changes in course of lessons. Instead of demonstrative methods, verbal explanations and new forms of technical and musical processes gained a bigger role. The opportunities of using ICT tools and online communication in the higher piano education of the future.

Overally it can be stated that there are effective solutions in digital and hybrid education, although their efficiency is not adequate. It is positive that the students' improvement did not halt, they were able to show progress. This study is about our new opportunities, methods, rules and the pedagogical aspects.

Key words: *online education; piano teaching.*

Egy évvel ezelőtt, 2020 márciusában érte el a COVID19-járvány azt a szintet, hogy be kellett zárni az iskolákat Magyarországon. A Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Kar zongora tanszakának és a SZTE Vántus István Zeneművészeti Szakgimnázium zongora tanszakának megváltozott oktatásáról, szakmai preferenciáiról, tanári attitűdünk változásairól készült ez a tanulmány.

Az oktatás online térbe történő átkerülése számos szakmai döntést követelt meg.

A legfontosabb törekvésünk az volt, hogy lehetőleg minimalizáljuk a hátrányokat, próbáljunk továbbra is hatékonyan működni. Az első néhány napban szembesültünk számos olyan nehézséggel, amely szinte reménytelenné tette a további munkát.

1. A legsúlyosabb változást a hangszerek területén tapasztaltuk. A zongoristák nagy része nem rendelkezik olyan hangszerrel, amely a nálunk folyó professzionális munkára alkalmas lenne. Általában gyenge minőségű pianínók, száz évnél is régebbi zongorák vagy különböző színvonalú digitális hangszerek álltak a rendelkezésre.

Ezek túlnyomó része még az otthoni gyakorlás céljára is alkalmatlan eszközök, zongoraórákon való használatra végképp nem megfelelőek. Sajnos nagyon sokan ezeken a méltatlan hangszereken rögzítették vizsga-, diploma- és felvételi műsorukat.

Súlyos probléma, hogy a zongorák állapota és teherbíró képessége sem megfelelő. Egy jelentősebb műsort intenzíven gyakorló fiatal keze alatt **órák alatt** hangolódik szét sok hangszer. A hallgatóink által tanult zongoraművek jelentős része sokszor feszegeti az emberi teljesítőképesség határait. Pl.: Liszt etűdjei, Bartók művek, Rahmanyinov darabok stb. Az otthoni gyakorlásra szánt olcsó pianínók, digitális zongorák nem erre az igénybevételre készültek, hanem zeneiskolások és műkedvelők számára.

A megfelelő karbantartás sem volt megoldható, egyrészt a hangszerészek sem szívesen jártak házról házra, másrészt még így is túlterheltek voltak, sok család került nehéz anyagi helyzetbe, így pénzük sem volt a gyakori hangolásra.

Elmondhatjuk, hogy – nem lebecsülve a többi zenész problémáit – a pandémia hangszerek szempontjából a legnagyobb mértékben a zongoristák munkáját nehezítette meg.

2. A második problémahalmaz a digitális programok eddig ismeretlen használata volt. Az eltérő hangszerek példájához hasonlóan itt is nagy különbségek voltak.

Ki kell mondani, az anyagi helyzet és az életkor is meghatározó volt abban, hogy az oktatók és hallgatók milyen lehetőségekkel indultak neki az online oktatásnak.

Az őszi lezárások idején, 2020 novemberétől már érezhetően kiegyenlítettebbek lettek a feltételek.

Kezdetben volt olyan idős kolléga, aki telefonon, *csak hang alapján* szeretett volna zongorát tanítani, mondván: *úgy is sok információ átmegy*. Szerencsére ma már ő is gördülékenyen kezeli a modern programokat is. Ez egy szélsőséges eset, de nem csak az idősek, hanem a középkorú oktatók is idegenkedve kezdtek hozzá a digitális platformokon történő oktatásnak. A Szegedi Tudományegyetem a saját internetes felületét a Coospace rendszert javasolta elsődleges eszköznél a digitális oktatáshoz. A rendszer túlterheltsége és sérülékenysége miatt idővel a többi program is megengedetté vált.

A Zoom, a Google Duo, Skype, Google Meet, illetve a Microsoft Teams felületein folyik általában az oktatás.

Én felváltva használom őket, a hallgatóimmal órákon kívüli közös tesztelések tapasztalatai alapján döntünk egy-egy platform használatáról. Előfordul, hogy akár óra közben is cserélünk programot, ha az eredeti nem működik megfelelően.

3. Az internethálózat problémái végigkísérik a munkánkat. Akinél nem volt kiépítve a szélessávú internet, azoknál szerencsére sikerült megoldani ezt a problémát, sok helyen hívtak szerelőt, cseréltek routert, váltottak drágább előfizetésre, vásároltak laptopot, táblagépet. Ennek ellenére bizonyos hallgatókkal továbbra is nagyon nehéz elfogadható minőségű, stabil kapcsolatot létesíteni, feltehetően a kis teljesítményű, vagy nagyon leterhelt szerverek miatt. Az Egyetem a szervereinek fejlesztésére jelentős erőfeszítéseket tett, ezek hatása érezhető lett.

Az eddigi javulás ellenére is, az internet sebessége, stabilitása a hang és képmínőség továbbításában rendkívül szűk keresztmetszetet a munkánkhoz.

4. A tömegesen használt, olcsó digitális eszközök hardveres és szoftveres képességei nem az online zeneoktatás szükségleteire lettek szabva. Az alapvetően beszédhangra optimalizált rendszerek a zongorahangot általában nagyon rosszul továbbítják. A mélyebb hangokat különböző szoftveres szűrőkkel semlegesítik, zörejként kezelve azokat. Így gyakran előadódik az a helyzet, hogy a zongorista bal kezéből szinte alig valamit lehet hallani, vagy a mélyebb részeknél lefagy a rendszer. Ezek a szűrők általában nem kapcsolhatók ki, tehát együtt kell élni velük. Ilyenkor a tanár csak a megérzéseire és a látványra tud hagyatkozni a növendék játékában.

Visszatérő probléma az eszközök megfelelő elhelyezése a zongoránál.

A vizsgakövetelmények leírásánál kértük, hogy az előadó teljes testével látszódjon, a pedálozás is, a világítás megfelelően legyen elhelyezve, ne szemben a kamerával. Ennek a követelménynek a szűk helyiségek miatt gyakran nem tudnak eleget tenni az a hallgatók. Sok gondot okoz a mobiltelefonok megfelelő szögben való beállítása és stabil rögzítése.

Ezeket a problémákat egyre jobban tudják kezelni a diákok, sokaknál kialakultak kreatív, háziilag rögzítési módok.

5. A felvételkedészítés kényszere az egyik legnagyobb nehézsége az online zenetanításnak. Felvételt kell készíteni, vizsgára, diplomára, felvételire, de sokszor annyira rossz a kapcsolat az órán, hogy értékelhető véleményt nem tud adni a tanár, tehát ilyenkor inkább bekér egy felvételt. Ilyenkor általában Drive-, vagy Youtube-linket kapunk.

A hangrögzítés elmúlt évtizedei alatt mindenkinek hozzászokott a füle a tökéletesen perfekt felvételekhez. A CD-n, vagy fájlmegeosztókon elérhető anyagok stúdiókban, sokszori vágással, steril körülmények között vagy a koncertek válogatott pillanataiból, professzionális művészek kezei alatt születtek. A diákjaink akarva-akartalanul ezt a perfekcionizmust tapasztalják, ebben élnek. Ők még nem állnak ezen a fokon, sem a szellemi, sem a hangszerkezelési stabilitás tekintetében. A növendékek felvételei többségében mobiltelefonos rögzítéssel készülnek, kevesen vannak olyan szerencsések, hogy mikrofonnal vegyék fel a játékukat. A mobilos felvételek általában dinamikakegyenlítővel, „compressed” hanggal készülnek, tehát a dinamikai különbségeket mesterségesen eltünteteti a gép. Sokszor a beépített mikrofonok és kamerák sem a legjobb minőségűek, bár a felvételeken még mindig jobban szerepelnek, mint az online órákon. Gyakran a felvételeket nem egy jó fejhallgatóval vagy hangfalakon hallgatják vissza és értékelik, hanem csak a laptop vagy a mobil hangszóróján, amely tovább torzítja az eleve torz hangot.

A visszahallgatásnál sem várnak eleget a felvétel elkészülte után, hanem rögtön akarják kontrollálni a felvételt. (Volt olyan is, aki vissza sem hallgatta, úgy gondolta, tudja, hogy hogyan játszott). A frusztráció ilyenkor eleve kódolva van, hiszen a mikrofon máshogyan „hall”, ezt a „másságot” nehéz elfogadni még akkor is, ha ennek az eredménye nem rosszabb, mint az eredeti elképzelés.

A felvételkészítés általában sokszori ismétléssel jár együtt, rendkívül kimerítő folyamat. A sokszori ismételtetés felőrli az energiát, egyre frusztráltabb lesz a játék. Volt olyan hallgató, aki hat órán át gyötörte magát, mielőtt feladta. A zongora állapota, hangoltsága, a játék apró hibái a közeli felvételeken sokkal direkterben ütköznek ki, mint egy koncerttermi vizsgán. Az előadó habitusa, a zenei folyamatok megélésének látványa is közvetlenebbül látszik, közelebről jobban látható a szorongás is.

Az akusztika jótékony hatása nélkül, főleg a lakásban készült felvételek szárazak, nyers a hang.

Nagyon hiányzik a közönség inspiráló atmoszférája is. A koncertek emlékeivel a fantázia tud segíteni bizonyos mértékig, de tapasztalt felvételkészítők olyan segítőt is behívnak, akinek szívesen játszanak, így „pótolják” a közönséget.

Mivel tanítványaink kamaszok, fiatal felnőttek, sokan küzdenek *énképzavarral*, nehezen nézik vissza magukat, nem tudják reálisan megítélni a produkció értékeit.

A vizsgafelvételeiket igyekeztek a tanulók, hallgatók jobb hangszereken rögzíteni. Engedélyt kértek és kaptak különböző zeneiskoláktól, hogy a koncertteremben vehessék fel a programjukat. Ezek szép műsorok lettek, de – ismerve a háttérüket – felkészülésük nem azon a zongorán, hanem az otthoni alkalmatlan hangszereiken történt, a szokatlan körülmények között érezhetően idegenül mozogtak, nehezen találták a kapcsolatot a billentyűkkel.

A vizsgakiírásban határozottan rögzítettük, hogy a *felvétel képi, hangi minősége, a zongora állapota, a felvétel körülményei nem képezik az elbírálás tárgyát, nem befolyásolja a kialakítandó szakmai véleményt.*

6. A tanulmányi és vizsgaprogramok ésszerűsítése szükségessé vált. A programok összeállítása tanszéki konszenzussal történt. Igyekeztünk a szakmai elvárásainkat és lehetőségeket összehangolni. A műsorok hosszúságában tettünk engedményt és nem használtunk tizedes jegyeket az osztályzásban. A vizsgák gyakorlatában korábban a visszatéréseket általában elengedtük, a felvételen teljes tételeket kértünk. A sok gyenge minőségű pianínós felvétel és túlzó időtartamok miatt a szonáták lassú tételeit is elengedtük, csakúgy mint a második előadási darabot, vagy a tanár szakosoknál az etűdöket.

Ez a vizsgakövetelmény-rendszer megfelel az egyébként régóta működő, külföldi hallgatókra vonatkozó felvételi anyagnak, tehát már egy működő modellt alkalmaztunk magunkra is.

A felvételeket tételenként vágtatlanul, a barokk szviteket és prelúdium és fűgákat egy fájlban kértük.¹

Úgy ítéltük meg, hogy a felkészültséget, a helyes zenei értelmezést, a munka alaposságát egy szakember tökéletesen meg tudja állapítani ebből a műsorból.

A féléves programok összeállításánál a rendelkezésre álló gyakorló hangszer állapotát is javasolt volt figyelembe venni. Egy gyenge teherbírású hangszerre nem érdemes erős darabokat vinni, mert ha tönkremegy, a többi darab megvalósulását is veszélyezteti.

7. A zongoraórák menetében, felépítésében alkalmazkodni kellett az új lehetőségekhez. Az oktatás egyénileg történik, ezért a személyes légkör megteremtése rendkívül fontos. A tanulók mindig nagyon várják a zongoraórát, rendkívül fontos része ez az életüknek.

Az online óra is mindig beszélgetéssel kezdődik, alaposan tájékozódni kell a tanuló otthoni helyzetéről, problémáiról. A beszélgetés szerepe fontosabb lett, összetettebb hatása van a munka megkezdése előtt, kicsit *kiemeli* a növendéket az

¹ Zongora Osztatlan képzés vizsgaműsor: J. S. Bach, *Das Wohltemperierte Klavier* - egy prelúdium és fűga, Bécsi klasszikus szonáta egy saroktétele (lassú tétel nélkül), Egy XIX.-XX. századi előadási darab. A felvételek hossza összesen 15-20 perc – 20 perc helyett / Zongora BA vizsgaműsor: J. S. Bach, *Das Wohltemperierte Klavier* - egy prelúdium és fűga, Bécsi klasszikus szonáta egy saroktétele (lassú tétel nélkül), Egy etűd, Egy XIX.-XX. századi előadási darab. A felvételek hossza összesen 15-20 perc – 20 perc helyett / Zongora MA vizsgaműsor: Szabadon választott előadási darabok. A felvételek hossza összesen 15-20 perc – 25-30 perc helyett.

otthoni érzetéből és áttemeli a zongoraóra világába. A bezártság sok konfliktus forrása, a betegségek megjelenése, személyes feszültségek erősen hatnak a fiatalokra, ezeket lehetőleg kezelni kell a konkrét munka megkezdése előtt.

A munka szakmai részében néhány újítás jól bevált, hasznosnak bizonyult.

Az óra elején a diák eljátssza a darabot, amit gyakorol, majd a kottába a fontos információkat *be kell írnia*, és a kamerának bemutatni, hogy pontosan írta-e be. Ezek az információk a szokott módosító jelek, előadói és dinamikai utasítások mellett, sok olyan „*kódot*” is tartalmaznak, amiről az órai magyarázat felidéződik majd.

A darabot az *általa játszott, lassabb tempóban bemutatjuk*, miközben ő a kottát követi. Ez a kottakép vizualitását és a hangzást kapcsolja össze, így azt átérezheti, hogy ez neki is sikerülhet. A kész felvételek esetében a gyorsaság bénítólag hathat, ezért sokszor reményvesztetté válnak, főleg a kisebbek. A lassítottabb tempójú bemutatás azt sugallja, hogy „ami neki megy, az *nekem is sikerülhet*”! Ezzel segítjük a zenei folyamatok aprólékos megfigyelését is, a zenei és technikai történések megértését és motivációt is kap.

Egyes technikai elemek, mozdulatok közeli bemutatása a kamerának nagyon jól láthatóvá teszi az összetett mozdulatsorok részleteit, a megoldás lehetőségét.

A zongoraórákon a *magyarázatok és elemzések szerepe* megnövekedett, minden apró részletet analizálni kell, mivel az eszközök nem közvetítik a bemutatás igazi minőségét, arányait.

Azokkal a tanulókkal, hallgatókkal, akiknek a szövegértési képessége gyengébb, akiknek a magyarázatok megértése, befogadása, gyakorlatba való beültetése problémát okoz, azokkal rendkívül nehézkesé és lassúvá vált a munka. Náluk is elérhető bizonyos fejlődés, de érezhetően szétnyílt az olló az intellektuálisan jobb és gyengébb képességű növendékek között.

A verbális közlések mellett a jelenléti órákon nagyon erős, sok zenetanárnál meghatározó fontosságú kommunikációs eszköz a *nonverbális* közlés. Ez a zene közös megélését, az együtt lélegzést, együtt éneklést, a zenei folyamatok ívének, hosszának a közvetlen irányítását, együtt zongorázást jelent. Szavak és magyarázatok nélkül, számtalan apró gesztussal, mimikával, szemkontaktussal *közvetlenül* érzük el játék intenzitásának, hőfokának hullámzását, a súlyok idejének, erejének szabályozását, a természetes frazeálást, végső soron az *ízlés* kifinomultabb működését.

Ez a direkt, nonverbális kommunikáció gyakorlatilag jelzésértékűvé csökkent az online zeneoktatásban.

Felértékelődött viszont a fantázia tudatos fejlesztése, rengeteg felvétel, film, dokumentumok használata, cseréje.

8. A diákok mentális állapotának kezelése, a motivációjuk fenntartása összetett és rendkívül fontos feladat. Ebben a tanárok, tanárjelöltek és a szülők is sokat tehetnek.

A középiskolásokkal a tanárjelöltek is foglalkoznak. Ők heti nyolc órában hospitálnak, a szakgimnázium zárt Teams csoportjának felületén bejelentkezve részeseivé válnak az óráknak. Ezenkívül önállóan is dolgoznak a növendékekkel, ezt a Teams pontosan dokumentálja, jelenléti ívként is kiválóan működik.

Minden nehézség ellenére azt képviseljük, hogy a tanári attitűd legfontosabb eleme a pozitív hozzáállás, amelyet a diákok és hallgatók felé mutat.

A zongoraórának élményforrásnak is kell lennie, erről írta Csíkszentmihályi Mihály:

„A tökéletes élmény alapja a «flow», vagyis az a jelenség, amikor annyira feloldódunk egy tevékenységben, hogy minden más eltölpül mellette, az élmény maga lesz olyan élvezetes, hogy a tevékenységet bármi áron folytatni akarjuk, pusztán magáért.” (Csíkszentmihályi 2010, 22)

Fontos, hogy az óráknak mindig legyen valamilyen pozitív végkicsengése, amit magával vihet a saját gyakorlásában! Nyugalmat, biztonságot kell nyújtani a munkához, így érzik és értik, hogy ezt a helyzetet elfogadjuk, együtt élünk vele, alkalmazkodunk és kihozzuk önmagunkból a maximumot.²

Összegezve:

A járvány kezdete óta eltelt időszakban sok nehézség akadályozta a zongoraoktatást, de sok érdekes új lehetőséget is feltárt. Sok növendéknek lett jobb hangszere, jobb IKT eszköze, jobban megtanultuk használni is ezeket. A hibrid tanítás idején kezdett kialakulni egy gyakorlat, ha a munkafolyamat nem igényelte a személyes órát, akkor online is szívesen elvégeztük a feladatot, majd ha szükségessé vált a kontakt óra, akkor azt megszerveztük. Ennek feltehetőleg a pandémia elmúlása

² A jelenléti találkozások hiánya bizonyos esetekben pozitív hatásokkal is bír.

Azok a növendékek, akik a közösségben szoronganak, a túlérzékenyek, a társaik viselkedése zavarja, netán zaklatják őket, otthon sokkal nyugodtabban tudnak dolgozni, kiegyensúlyozottabbá váltak. A kollégiumi körülmények között sokszor kialvatlanok, állandóan fáradtak. Az utazások, az életvezetésük rendezetlensége, az éjszakázások miatt is sok energiájuk szétszóródott. Az otthoni körülmények általában kiszámíthatóbbak, fegyelmezettebben élnek, dolgoznak, a sok közismereti óra ellenére is pihentebbek. A közismereti és szakmai órák – tanulás – gyakorlás – pihenés arányainak megtartása eleinte sokaknál probléma volt. Elmosódtak a határok, kialakult a csapongás a teendők között, ami rengeteg energiát felemésztett, de mégsem lett eredménye. Az időbeosztást a szülőkkel együtt, személyre szabott segítséggel végül sikerült kialakítani.

Tapasztalatunk szerint szorosabbá vált a kapcsolat a növendékek és a tanárok között, tanárok és tanárok között, tanár és szülők között is. Általános lett a folyamatos elérhetőség, egymás megkeresése nem kötődik szorosan a munkaidőhöz.

után is megmaradhat valamilyen formában a lehetősége, hiszen kevesebb fáradsággal, hatékonyabb időkihasználással eredményesen lehet így is dolgozni. A felvételkedés továbbra is bevett gyakorlata lehet az önkontrollnak, az online versenyek és kurzusok gyakorlatának sem kellene véget érnie teljesen a járvány után, mert láthatóan népszerűek, tömegesen jelentkeznek rájuk.

A járvány miatt racionalizálni kellett az elvégzendő tananyagot, ehhez igazítottuk a beszámoltatás követelményrendszerét, finomítottuk az órák megtervezését, a diákokkal, a családokkal újfajta kapcsolatot kellett kialakítani, empatikusabb hozzáállással kezeltük a problémákat. Minden tanuló, hallgató esetében újra kellett tervezni az elvárható tananyag mennyiségét, a fejlődés tempóját. A direkt tanítás háttérbe szorulásával az indirekt módszerek gazdagabbak, összetettebbek lettek.

A legfontosabb preferenciánk az, hogy minden diák a saját képességei és tanulási feltételeinek függvényében a lehető legjobb teljesítményét nyújtsa, a fejlődése folyamatos legyen, szakmai elkötelezettsége és motivációja megmaradjon, továbbra is megfelelő jövőképet tudjunk adni a munkájához. Tanári hozzáállásunkban változást jelentett az egyéni munkafeltételek fokozottabb figyelembevétel, a képzési követelmények flexibilis alkalmazása a külső változásokhoz, intenzívebb kommunikáció, hatékonyabb motiváció.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CSÍKSZENTMIHÁLYI, Mihály, 2010, *Flow – Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó.